

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

Державний заклад

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Навчально-науковий інститут філології і журналістики

Кафедра української та зарубіжної літератури

Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Голова приймальної комісії

_____ **Олена КАРАМАН**

«29» квітня 2024 року

ПРОГРАМА

**Вступного випробування для вступу на навчання
за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти**

спеціальності 035 «Філологія»

на основі здобутих рівня вищої освіти

Полтава – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступний іспит зі спеціальності «035 – Філологія» для навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем доктора філософії за ОНП «Філологія» має на меті визначення рівня готовності вступників до самостійної науково-дослідницької та педагогічної діяльності у галузі філології, викладацької роботи у закладах вищої освіти з метою розвитку науково-педагогічного потенціалу регіону та системи освіти України, інтеграції в європейський та світовий науково-освітній простір; створення умов для набуття здобувачами компетентностей, актуальних для сучасного соціокультурного середовища, оволодіння методологією наукової діяльності в галузі філології, розвитку наукового мислення, дослідницької та професійно-педагогічної компетентності; сприяння особистісній та професійній самореалізації.

Для успішного засвоєння освітньо-наукової програми доктора філософії вступники повинні мати здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі. Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

Щоб успішно скласти екзамен, вступники повинні

знати:

- категоріальний і понятійний апарат сучасної філології;
- історію розвитку та сучасний стан наукових філологічних знань;
- теорії, концепції й термінологію зфілологічних напрямків;
 - базові засади методології філологічних досліджень.

вміти:

- самостійно вести філологічні дослідження;
- володіти дослідницькими навичками, прийомами та методами організації, прогнозування та планування результатів наукового пошуку;
 - володіти навичками теоретичного аналізу і узагальнення інформації з літературознавства та мовознавства;

- розробляти та реалізовувати наукові та інноваційні проекти, які дають змогу переосмислити наявне та створити нове цілісне знання;
- застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання у своїй професійній діяльності.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Поняття про усну народну творчість. Фольклористика як наука. Календарно-обрядова поезія та родинно-обрядова поезія. Ліричні пісні. Народні балади. Героїчний народний епос. Народні казки. Історична (неказкова) проза. Дитячий фольклор.

Тенденції розвитку української літератури Х – XVIII століть. «Повість минулих літ». «Слово о полку Ігоревім». Просвітництво в українській літературі. Творчість Г. Сковороди. Розвиток жанру байки в українській літературі. Українська драматургія першої половини XIX століття. І.Котляревський –зачинатель нової української літератури. Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка.

Романтизм в українській літературі. Романтичний характер творчості українських митців (Левко Боровиковський, А. Метлинський, М. Костомаров, М. Петренко). Художні особливості розвитку нової літератури на західноукраїнських землях.

Життя і творчість Тараса Шевченка.

Українська література 40-60-х років XIX століття. Реалістична проза Марка Вовчка та Анатолія Свидницького. Творча діяльність та світогляд П.Куліша, С. Руданського, Ю. Федьковича.

Особливості літературного процесу 70-90-х років XIX століття. Творчі пошуки Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького та Б. Грінченка. Українська драматургія II половини XIX століття. Драматична спадщина І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, М. Старицького. Шляхи розвитку поетичних

жанрів у 70-90-х років XIX століття. Антологія «Тридцять українських поетес». Поетична спадщина митців (Я. Щоголів, І. Манжура). Етапи життєвого й творчого шляху І. Франка. Творчість Лесі Українки. Характеристика українського театру та драми в XIX – на початку XX століття. Неореалістична драматургія В.Винниченка. Символістська драма О.Олеся. Драматургія М. Куліша. Експресіоністичний театр Леся Курбаса.

Художні напрямки, течії, стилі в українській літературі 20-30 років XX століття. Літературні групи. Літературна дискусія 1925-1928 рр. Розстріляне відродження української літератури. Українська література діаспори. Сильові пошуки Михайла Коцюбинського. «Покутська трійця»: експресіоністичні тенденції в новелістиці В. Стефаніка, Леся Мартовича та Марка Черемшини. Особливості проблематики й стилю прози В.Винниченка. Творчість О.Кобилянської та «нова» школа української літератури кінця XIX – початку XX століття. Неонародницька течія в українській літературі. Концепція людини у прозі М.Хвильового, Г. Косинки. Проза В. Підмогильного, Б. Антоненка–Давидовича.

Літературно-мистецьке життя України XX століття. Особливості художнього процесу XX століття. Нью-Йоркська школа українських поетів (У. Андієвська, Б. Бойчук, Б. Рубчак, Ю. Тарнавський та ін.). Поети-шістдесятники (Д. Павличко, В.Симоненко, І. Драч, М. Вінграновський та ін.). Поетична творчість Ліни Костенко. Творчість В. Стуса. Творчість «вісімдесятників». Літературні угруповання та їх об'єднання, їх лідери. Творчість О. Гончара. Творчість П. Загребельного, Р. Іваничука. Творчість Г. Тютюнника, А. Дімарова. Тенденції розвитку драматургії кінця XX – початку XXI століття.

Тенденції розвитку сучасної української літератури.

Методологія літературознавства. Міфологічна критика (теорія архетипів). Біографічний метод. Методологічна база компаративістики (порівняльно-історичний метод). Психологія (фрейдизм): зарубіжний та український контекст. Герменевтика: методологічні основи. Екзистенціалізм у філософії та літературі. Можливості рецептивної естетики як методу аналізу літературного

твору. Семіотика як наука про знакові системи. Предмет літературознавчої семіотики. Постструктуралізм в контексті найновіших літературознавчих досліджень. Методика інтертекстуального аналізу. Теоретичні та методологічні основи феміністичної критики. Гендерні дослідження

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 264 с.
2. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2014. 448 с.
3. Дмитренко В. І. Архетип дому в романі Галини Вдовиченко «Маріупольський процес». *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. Випуск 15. Кривий Ріг, 2021. С. 147–160.
4. Дмитренко В. І. Творчість Олеся Ульяненка в літературознавчій рецепції. *Науковий вісник гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021 р. Випуск 48. Том 3. С. 140–141. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v48/part_3/36.pdf
5. Дмитренко В. Літературний дискурс «Ланки»-МАРСу першої третини ХХ століття: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 280 с.
6. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : підручник : У 10 т. К.: ВЦ «Академія», 2013 – 2016.
7. Крижановська О.О. «Ланка»-МАРС та «Серапіонові брати»: порівняльно-типологічний аспект: монографія. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 352 с.
8. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість : підручник. Київ : Знання-Пресс, 2005. 591 с.
9. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 634 с.
10. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
11. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. Т. 2. 624 с.

12. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 752 с.
13. Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 520 с.
14. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей. Київ: Смолоскип, 2002. 984 с.
15. Українські літературні школи та групи 60 – 90-х рр. ХХ ст.: Ушкалов Л. Від бароко до постмодерну : есеї. Київ : Грані-Т, 2011. 552 с.

МОВОЗНАВСТВО.

Розвиток української літературної мови: походження й основні етапи становлення української мови; джерела вивчення історії української мови; роль Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка, П. Куліша в розвитку української літературної мови; мовна політика та мовна ситуація в сучасній Україні.

Історія українського правопису. Розвиток української графіки й орфографії.

Розвиток системи голосних і приголосних звуків української мови: довідки про історію звука ґ; наслідки занепаду ь, ь у фонетичній системі української мови (вокалізм, консонантизм); рефлексії давніх о, е в українській мові.

Українська лексикологія і фразеологія: лексика сучасної української мови з погляду її походження; джерела і шляхи збагачення словникового складу сучасної української мови; типи фразеологічних одиниць; шляхи поповнення складу фразеологізмів.

Українська лексикографія і фразеографія; історичний огляд найважливіших лексикографічних праць; типи сучасних словників української мови.

Предмет і завдання фонетики та фонології української мови: система фонем сучасної української літературної мови; типи чергувань звуків в українській літературній мові (з історичними коментарями).

Українська орфоепія. Норми української літературної вимови.

Морфеміка і словотвір: морфемна будова слова; історичні зміни в морфемній структурі слова; словотвірна система української мови.

Предмет і завдання граматики української мови: поняття про граматичну категорію; граматичне значення слова та способи його вираження в українській мові; граматична форма слова; граматичні категорії іменника, прикметника, числівника, займенника; відмінкова система української мови; граматичні категорії дієслова.

Принципи класифікації й характеристика частин мови. Семантичні й синтаксичні особливості службових частин мови.

Синтаксис української мови: проблема словосполучення у вітчизняному мовознавстві; речення як основна синтаксична одиниця; синтаксичні категорії речення; учення про члени речення у вітчизняному мовознавстві; нові підходи до класифікації членів речення. Принципи класифікації речень: двоскладні й односкладні речення; просте ускладнене речення; складне речення; типи складних речень, їх формально-синтаксична та семантико-синтаксична структура.

Культура мови, стилістика і дискусійні питання сучасної мовної практики: якості культури мови; поняття мовної норми; типологія норм; стилі сучасної української літературної мови та їх роль у розвитку мови.

Розвиток української діалектології: діалекти як основа збагачення української літературної мови; діалектне членування української мови; українські діалектні словники.

Методологія, методи, прийоми й завдання лінгвістичних досліджень. Характеристика наукових досягнень найвідоміших учених-україністів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Історія української літературної мови : практ. курс. Львів : Світ, 1993. 376 с.
2. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: короткий нарис : навч. посіб. Київ, 2006. 143 с.
3. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ : Вища шк., 1980. 246 с.
4. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. Київ : Либідь, 1993. 336 с.

5. Білецький А. О. Про мову і мовознавство : навч. посіб. для студентів філол. спец. вищ. навч. закладів. Київ : АртЕк, 1997. 224 с.
6. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Київ, 2009. 154 с.
7. Вступ до мовознавства: навч. посіб. для здобувачів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти / уклад. Н. С. Безгодова, А. О. Найрулін. Полтава: Вид.-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 227 с.
8. Глазова О. П. Українська пунктуація: навч. посіб. Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 352 с.
9. Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посіб. для здобувачів освітніх ступенів «бакалавр», «магістр». Вид. друге, доп. і переробл. Старобільськ : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. 265 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/8371>
10. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнословобожанських говірок : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2005. 592 с.
11. Глуховцева К. Д., Глуховцева І. Я., Барилова Г. К. Основи української орфоепії. Старобільськ, 2015. 128 с.
12. Глуховцева К., Глуховцева І. Мова – націєтворчий код народу : монографія. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 240 с. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/collections/b2464ece-7b7d-4084-bd74-09cfdce96973>
13. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищих навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
14. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ : Вища шк., 1999. 207 с.
15. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ, 1990.
16. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : «ОВС», 2002. 144 с.
17. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підруч., Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.

- 18.Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Коць Т.А., Сюта Г.М., Чемеркін С.Г. Літературна норма і мовна практика: монографія. Ніжин, 2013.
- 19.Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ : УкрНДПСК, 1998. 162 с.
- 20.Козачук Г. О., Макарець Ю. С. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 191 с.
- 21.Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ, 2008. 368 с.
- 22.Крижанівська О. І. Історія української мови: Історична фонетика. Історична граматики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 248 с.
- 23.Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика. Львів, 2005. 174 с.
- 24.Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : Морфологія. Ч.1. Київ : Вид-во Київського ун-ту, 2003. 464 с.
- 25.Лєснова В. В., Найрулін А.О. Історична граматики української мови : навч. посіб. для студ. спец. «Українська мова та література» ден. та заоч. форм. навч. Вид. 2-е, доп. Луганськ : Вид-во ДЗ 2ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 168 с.
- 26.Лєснова В.В., Найрулін А.О. Вступ до слов'янської філології: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» денної та заочної форм навчання. Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. 100 с.
- 27.Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Харків, 1977.
- 28.Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. Київ : Академія, 2004. 163 с.
- 29.Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л.І.Мацько. Київ : Вища школа, 2003.
- 30.Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ, 2008.
- 31.Найрулін А. О., Ніколаєнко І. О. Історія української літературної мови : матеріали до вивчення курсу для здобувачів освіти філол. фак. пед. ун-тів. 3-є вид., переробл. і доп. Старобільськ, 2021. 128 с.

- 32.Огієнко І. І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / упоряд., авт. іст.-біогр. нариску та приміт. М. С. Тимошик. Київ : Либідь, 1995. 296 с.
- 33.Півторак Г. П. Занепад зредукованих Ъ і Ь його вплив на формування фонологічної системи української мови. *Мовознавство*. 1998. № 2–3. С. 78–91.
- 34.Ревуцька С. К., Зінченко В. М., Герасименко О. Ю. Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі: курс лекцій. Кривий Ріг, 2022. 151 с.
- 35.Русанівський В. М. Історія української літературної мови : підруч. для студ. гуманітар. спец. вищ. навч. закл. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.
- 36.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінол. енцикл. Полтава, 2008. 712 с.
- 37.Селіванова О. Сучасна лінгвістика : напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- 38.Сікорська З. С. Сучасна українська мова. Словотвір і морфеміка : навч. посіб. для студ. філол. ф-тівун-тів та пед. ін-тів. Луганськ, 2000. 174 с.
- 39.Словник українських східнословобожанських говірок / уклад.: М.О.Волошинова, К.Д.Глуховцева, В.В.Лєснова та ін.; заг. ред. К.Д.Глуховцева, В.В.Лєснова. Вид. друге, зі змін. й допов. Київ : Талком, 2021. 407 с.
- 40.Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. Вид. 3-є. Київ, 2003. 414 с.
- 41.Сучасна українська мова : підруч. / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. 4-те вид. Київ : Либідь, 2008. 488 с.
- 42.Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови. *Дивослово*. 1998. № 2. С. 10–12.
- 43.Українська мова : енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. вид. 2-е. Київ, 2004. 824 с.
- 44.Український правопис / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Київ : Науково-виробниче підприємство Вид-во «Наукова думка» НАН України, 2019. 392 с. URL :
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>

45. Ужченко В. Д. До фразеологічних джерел. *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки.* 2002. № 10. С. 84–92.
46. Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. / упоряд. Л. Масенко. Київ, 2008. Кн. I. Мовознавство. 583 с.
47. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. Київ : Літера, 2007. 688 с.
48. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ : Видав. Центр «Академія», 2004. 408 с.
49. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кожен абітурієнт під час складання фахового вступного випробування повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності, а саме:

- самостійно виконувати завдання;
- не принижувати будь-яким чином гідність інших абітурієнтів, учасників освітнього процесу, запобігати таким діям з боку інших осіб;
- дотримуватися правил ділового етикету в поведінці та норм культури спілкування у комунікації з абітурієнтами, здобувачами вищої освіти, викладачами та співробітниками Луганського національного університету імені Тараса Шевченка;
- не використовувати телефон або гаджети під час проведення фахового вступного випробування.